

prof. dr hab. Maciej Witek

PRAGMATYKA

rok akademicki 2025/2026, semestr zimowy

Temat 8:

Metafory

Zacznijmy od przykładów...

Czas to pieniądz.

Straciłem sporo czasu, by tu dojechać.

Czas zatrzymał się na chwilę.

Czas biegnie szybko.

Zaczniemy od przykładów...

Czas to pieniądz.

Straciłem sporo czasu, by tu dojechać.

Czas zatrzymał się na chwilę.

Czas biegnie szybko.

Jego pamięć to szwajcarski ser.

Mam pewne luki w pamięci.

On jest chodzącą encyklopedią.

Zaczniemy od przykładów...

Czas to pieniądz.

Straciłem sporo czasu, by tu dojechać.

Czas zatrzymał się na chwilę.

Czas biegnie szybko.

Jego pamięć to szwajcarski ser.

Mam pewne luki w pamięci.

On jest chodzącą encyklopedią.

Te mury widziały niejedną zbrodnię.

Mury tego zamku nadgryzł już ząb czasu.

Spotkał ich jedynie mur milczenia.

Kropla drąży skałę.

Padły mury Jerycha.

Zaczniemy od przykładów...

Jan jest wulkanem pomysłów.

Jan eksploduje pomysłami.

Jan zasypał nas pomysłami.

Jan wniósł do naszego projektu wiele dobrych pomysłów.

Zaczniemy od przykładów...

Jan jest wulkanem pomysłów.

Jan eksploduje pomysłami.

Jan zasypał nas pomysłami.

Jan wniósł do naszego projektu wiele dobrych pomysłów.

Anna powiedziała kilka gładkich słów.

Anna nie szczędzi nam gorzkich słów.

Słowa Anny to prawdziwe diamenty.

Słowa Anny poruszyły mnie głęboko.

Zaczniemy od przykładów...

Jan jest wulkanem pomysłów.

Jan eksploduje pomysłami.

Jan zasypał nas pomysłami.

Jan wniósł do naszego projektu wiele dobrych pomysłów.

Anna powiedziała kilka gładkich słów.

Anna nie szczędzi nam gorzkich słów.

Słowa Anny to prawdziwe diamenty.

Słowa Anny poruszyły mnie głęboko.

„Żółta mgła, co ociera się grzbietem o szyby
(...) Sadzę kominów zbiera na odwłoku.”

„Przemierzyłem swe życie łyżeczką od kawy.”

T.S. Eliot, „Pieśń miłosna J. Alfreda Prufrocka”, przeł. Władysław Dulęba.

Metafora jako zjawisko:

1. poznawcze (kognitywne),
2. komunikacyjne (językowe).

Metafora jako zjawisko:

1. poznawcze (kognitywne),
2. komunikacyjne (językowe).

Metaforyczność jako własność:

1. myśli i pojęć,
2. wypowiedzi i słów.

Metafora jako zjawisko:

1. poznawcze (kognitywne),
2. komunikacyjne (językowe).

Metaforyczność jako własność:

1. myśli i pojęć,
2. wypowiedzi i słów.

Dwie koncepcje metafory:

1. koncepcja metafor pojęciowych (\rightarrow KMP),
2. koncepcja metaforycznych użycj języka (\rightarrow KMUJ),
 - semantyczna KMUJ,
 - pragmatyczna KMUJ.

Metafora jako zjawisko:

1. poznawcze (kognitywne),
2. komunikacyjne (językowe).

Metaforyczność jako własność:

1. myśli i pojęć,
2. wypowiedzi i słów.

Dwie koncepcje metafory:

1. koncepcja metafor pojęciowych (\rightarrow KMP),
2. koncepcja metaforycznych użycj języka (\rightarrow KMUJ),
 - semantyczna KMUJ,
 - pragmatyczna KMUJ.

Ważne:

- badania nad metaforami mogą rzucić sporo światła na związek między myśleniem a mówieniem.

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

- George Lakoff, Mark Johnson, *Metafory w naszym życiu* (ang. *Metaphors We Live By*), 2010
- **System pojęć**, którym się posługujemy, by **myśleć** i **działać**, jest metaforyczny;
- struktura tego systemu kształtuje strukturę naszego działania, w tym działania językowego;
- dlatego analiza struktury naszej praktyki językowej jest dobrą **metodą** analizy struktury naszych pojęć.

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

Główne idee:

„Istotą metafor jest rozumienie i doświadczanie pewnego rodzaju rzeczy w terminach innej rzeczy.”

(Lakoff, Johnson 2010: 31).

„(...) metafora nie jest jedynie sprawą języka, czyli jedynie sprawą słów. Będziemy chcieli wykazać, że przeciwnie, *procesy myślenia* są w głównej mierze metaforyczne.”

(Lakoff, Johnson 2010: 33).

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

CZAS — pojęcie metaforyczne
CZAS TO PIENIĄDZ — metafora pojęciowa

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

CZAS — pojęcie metaforyczne

CZAS TO PIENIĄDZ — metafora pojęciowa

(1) CZAS TO PIENIĄDZ:

- a. Dzięki temu rozwiązaniu *zaoszczędzimy* sporo czasu.
- b. *Ukradnę/zabiorę* ci pół godziny.
- c. *Zainwestowałem* w to trochę czasu.
- d. Nie mamy czasu do *stracenia*.
- e. Mam *deficyt* czasu.
- f. Musimy ekonomiczniej *zarządzać* czasem.
- g. Musimy *wygospodarować* trochę czasu na naukę.
- h. Wykonam to zadania w *pożyczonym* czasie.
- i. *Poświęciłem* ci już sporo czasu.
- j. Czy to jest *warte* tego czasu?

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

CZAS — pojęcie metaforyczne

CZAS TO PIENIĄDZ — metafora pojęciowa

(1) CZAS TO PIENIĄDZ:

- a. Dzięki temu rozwiązaniu *zaoszczędzimy* sporo czasu.
- b. *Ukradnę/zabiorę* ci pół godziny.
- c. *Zainwestowałem* w to trochę czasu.
- d. Nie mamy czasu do *stracenia*.
- e. Mam *deficyt* czasu.
- f. Musimy ekonomiczniej *zarządzać* czasem.
- g. Musimy *wygospodarować* trochę czasu na naukę.
- h. Wykonam to zadania w *pożyczonym* czasie.
- i. *Poświęciłem* ci już sporo czasu.
- j. Czy to jest *warte* tego czasu?

Dygresja 1: uwypuklanie i ukrywanie...

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

CZAS — pojęcie metaforyczne
CZAS TO PIENIĄDZ — metafora pojęciowa

(1) CZAS TO PIENIĄDZ:

- a. Dzięki temu rozwiązaniu *zaoszczędzimy* sporo czasu.
- b. *Ukradnę/zabiorę* ci pół godziny.
- c. *Zainwestowałem* w to trochę czasu.
- d. Nie mamy czasu do *stracenia*.
- e. Mam *deficyt* czasu.
- f. Musimy ekonomiczniej *zarządzać* czasem.
- g. Musimy *wygospodarować* trochę czasu na naukę.
- h. Wykonam to zadania w *pożyczonym* czasie.
- i. *Poświęciłem* ci już sporo czasu.
- j. Czy to jest *warte* tego czasu?

Dygresja 2: to oczywiście w naszej kulturze...

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

(2) DYSKUSJA ARGUMENTACYJNA TO WOJNA
(ang. ARGUMENT IS WAR):

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

(2) DYSKUSJA ARGUMENTACYJNA TO WOJNA (ang. ARGUMENT IS WAR):

- a. Nie *obronił* swojej tezy.
- b. Ta teza da się *obronić*.
- c. *Zaatakowałem* jego stanowisko.
- d. *Odpartem* jego zarzuty.
- e. Nigdy nie *wygrał* sporu.
- f. Dyskusja pozostała *nierozstrzygnięta*.
- g. Podczas dyskusji nie chciałbym go mieć za *przeciwnika*.
- h. Za pomocą tego argumentu *rozbiłem* jego *obronę*.
- i. Jego argumentacja ma kilka *słabych punktów*.
- j. W tej dyskusji przyjąłeś dobrą *strategię*.
- k. W obliczu tylu *celnych* argumentów musiał się *poddać*.
- l. Mimo zmasowanego *ataku* krytyków...
- ł. Jego teoria *wyszła bez szwanku*.

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

(3) MIŁOŚĆ TO PACJENT:

- a. To *chory* związek.
- b. W swoim małżeństwie zbudowali *zdrowe* relacje.
- c. Ich związek *konał* pomału.
- d. Miłość nigdy nie *umiera*.
- e. Na miłość nie ma *lekarstwa*.

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

(3) MIŁOŚĆ TO PACJENT:

- a. To *chory* związek.
- b. W swoim małżeństwie zbudowali *zdrowe* relacje.
- c. Ich związek *konał* pomału.
- d. Miłość nigdy nie *umiera*.
- e. Na miłość nie ma *lekarstwa*.

(4) MIŁOŚĆ TO SZALEŃSTWO:

- a. *Stracił* dla nie *głowę*.
- b. Ma na jej punkcie *bzika*.
- c. *Zwariowali* na swoim punkcie.

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

(3) MIŁOŚĆ TO PACJENT:

- a. To *chory* związek.
- b. W swoim małżeństwie zbudowali *zdrowe* relacje.
- c. Ich związek *konał* pomału.
- d. Miłość nigdy nie *umiera*.
- e. Na miłość nie ma *lekarstwa*.

(4) MIŁOŚĆ TO SZALEŃSTWO:

- a. *Stracił* dla nie *głowę*.
- b. Ma na jej punkcie *bzika*.
- c. *Zwariowali* na swoim punkcie.

(5) MIŁOŚĆ TO WOJNA:

- a. Jest znany z wielu *podbojów*.
- b. *Zdobył* jej serce.
- c. W *walce* o względy Marioli *wygrał* Zenek.

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

„Żółta mgła, co ociera się grzbietem o szyby,
Żółty dym, co ociera się mordą o szyby,
Wsuwa język w zakątki wieczoru,
Pełza po mokrym bruku i bajorach,
Sadzę kominów zbiera na odwłoku,
Wciska się pod balkon, podrywa do skoku,
A widząc, że cicha noc październikowa,
Zwija się wokół domu i zasypia.”

T.S. Eliot, „Pieśń miłosna J. Alfreda Prufrocka”, przeł. Władysław Dulęba.

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

„Żółta mgła, co ociera się grzbietem o szyby,
Żółty dym, co ociera się mordą o szyby,
Wsuwa język w zakątki wieczoru,
Pełza po mokrym bruku i bajorach,
Sadzę kominów zbiera na odwłoku,
Wciska się pod balkon, podrywa do skoku,
A widząc, że cicha noc październikowa,
Zwija się wokół domu i zasypia.”

T.S. Eliot, „Pieśń miłosna J. Alfreda Prufrocka”, przeł. Władysław Dulęba.

(6) MGŁA TO ZWIERZĘ.

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

„Przemierzyłem swe życie łyżeczką od kawy.”

T.S. Eliot, „Pieśń miłosna J. Alfreda Prufrocka”, przeł. Władysław Dulęba.

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

„Przemierzyłem swe życie łyżeczką od kawy.”

T.S. Eliot, „Pieśń miłosna J. Alfreda Prufrocka”, przeł. Władysław Dulęba.

(7) ŻYCIE DO PODRÓŻ:

- a. To kolejny *etap* mojego życia.
- b. „*Szedł* przez życie dobrze czyniąc.”
- c. *Jedzie* przez życie *na gapę*.
- d. Z samą maturą *daleko nie ujedziesz*.
- e. U *kresu* życia ...
- f. „*Szczęśliwej drogi* już czas, *mapę życia* w sercu masz...”

1. Koncepcja metafor pojęciowych (→ KMP)

„Przemierzyłem swe życie łyżeczką od kawy.” ???

T.S. Eliot, „Pieśń miłosna J. Alfreda Prufrocka”, przeł. Władysław Dulęba.

(7) ŻYCIE DO PODRÓŻ:

- a. To kolejny *etap* mojego życia.
- b. „*Szedł* przez życie dobrze czyniąc.”
- c. *Jedzie* przez życie *na gapę*.
- d. Z samą maturą *daleko nie ujedziesz*.
- e. U *kresu* życia ...
- f. „*Szczęśliwej drogi* już czas, *mapę życia* w sercu masz...”

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (→ KMUJ)

Główna idea:

- metafora jest zjawiskiem komunikacyjnym;
- sięgamy po metafory, by zakomunikować pojęcie lub sąd, dla których nie ma konwencjonalnych środków wyrazu;

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (\rightarrow KMUJ)

Główna idea:

- metafora jest zjawiskiem komunikacyjnym;
- sięgamy po metafory, by zakomunikować pojęcie lub sąd, dla których nie ma konwencjonalnych środków wyrazu;
- nie jest istotne, jak te pojęcia i sądy zostały skonstruowane.

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (→ KMUJ)

Główna idea:

- metafora jest zjawiskiem komunikacyjnym;
- sięgamy po metafory, by zakomunikować pojęcie lub sąd, dla których nie ma konwencjonalnych środków wyrazu;
- nie jest istotne, jak te pojęcia i sądy zostały skonstruowane.

(8) „Nagle elektryczny staje się!”

(9) Mariola to chomik.

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (→ KMUJ)

Główna idea:

- metafora jest zjawiskiem komunikacyjnym;
- sięgamy po metafory, by zakomunikować pojęcie lub sąd, dla których nie ma konwencjonalnych środków wyrazu;
- nie jest istotne, jak te pojęcia i sądy zostały skonstruowane.

(8) „Nagle elektryczny staje się!”

(9) Mariola to chomik.

(10) Piotr to prawdziwy James Bond. Wersja z Craigiem.

(11) Arek to Jimmy Hendrix szczecińskiej humanistyki.

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (→ KMUJ)

Główna idea:

- metafora jest zjawiskiem komunikacyjnym;
- sięgamy po metafory, by zakomunikować pojęcie lub sąd, dla których nie ma konwencjonalnych środków wyrazu;
- nie jest istotne, jak te pojęcia i sądy zostały skonstruowane.

(8) „Nagle elektryczny staje się!”

(9) Mariola to chomik.

(10) Piotr to prawdziwy James Bond. Wersja z Craigiem.

(11) Arek to Jimmy Hendrix szczecińskiej humanistyki.

(12) A: Jak tam umizgi Zenka do Marioli?

B: Padły mury Jerycha!

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (→ KMUJ)

Główna idea:

- metafora jest zjawiskiem komunikacyjnym;
- sięgamy po metafory, by zakomunikować pojęcie lub sąd, dla których nie ma konwencjonalnych środków wyrazu;
- nie jest istotne, jak te pojęcia i sądy zostały skonstruowane.

(8) „Nagle elektryczny staje się!”

(9) Mariola to chomik.

(10) Piotr to prawdziwy James Bond. Wersja z Craigiem.

(11) Arek to Jimmy Hendrix szczecińskiej humanistyki.

(12) A: Jak tam umizgi Zenka do Marioli?

B: Padły mury Jerycha!

B': Obrona Częstochowy trwa!

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (→ KMUJ)

Warto odróżnić:

- *kryteria* rozpoznania metafory,
- *mechanizmy* interpretacji metafory.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

Warto odróżnić:

- *kryteria* rozpoznania metafory,
- *mechanizmy* interpretacji metafory.

Dwie **semantyczne** teorie z rodziny KMUJ:

- teoria skróconego porównania,
- teoria interakcyjna.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Teoria interakcyjna (\rightarrow TI):

Metafory powstają w wyniku specjalnego użycia wyrażeń językowych, w których jeden zwrot (\rightarrow źródło) jest wbudowany w inne „dosłowne” wyrażenia (\rightarrow ramę) w taki sposób, że znaczenie źródła wchodzi w interakcję ze znaczeniem ramy i zmienia je (i na odwrót).

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Teoria interakcyjna (\rightarrow TI):

Metafory powstają w wyniku specjalnego użycia wyrażeń językowych, w których jeden zwrot (\rightarrow źródło) jest wbudowany w inne „dosłowne” wyrażenia (\rightarrow ramę) w taki sposób, że znaczenie źródła wchodzi w interakcję ze znaczeniem ramy i zmienia je (i na odwrót).

Tym, co uruchamia taki proces interakcyjnej, wzajemnej modyfikacji, jest pewna **anomalia semantyczna**.

Źródło informacji o TI:

- Levinson 2010, 171-174.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Założenie T1:

- znaczenie każdej jednostki leksykalnej można określić jako zbiór cech, które są pojęciami atomowymi (\rightarrow Katza i Fodora teoria cech semantycznych).

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

(13) KAMIEŃ

(14) PRZEDMIOT FIZYCZNY

NATURALNY

NIEOŻYWIONY

MINERAŁ

TWARDY

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

(13) KAMIEŃ

(14) PRZEDMIOT FIZYCZNY
NATURALNY
NIEOŻYWIONY
MINERAŁ
TWARDY

(15) UMIERAĆ

(16) PROCES, w którego wyniku pewien OŻYWIONY BYT
przestaje ŻYĆ.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

(13) KAMIEŃ

(14) PRZEDMIOT FIZYCZNY
NATURALNY
NIEOŻYWIONY
MINERAŁ
TWARDY

(15) UMIERAĆ

(16) PROCES, w którego wyniku pewien OŻYWIONY BYT
przestaje ŻYĆ.

(17) Kamień umarł.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

(13) KAMIEŃ

(14) PRZEDMIOT FIZYCZNY
NATURALNY
NIEOŻYWIONY
MINERAŁ
TWARDY

(15) UMIERAĆ

(16) PROCES, w którego wyniku pewien ~~OŻYWIONY~~ BYT
przestaje ~~ŻYĆ~~ ISTNIEĆ.

(17) Kamień umarł.

(18) Kamień przestał istnieć.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

(13) KAMIEŃ

(14) ~~PRZEDMIOT FIZYCZNY~~ OSOBA

NATURALNY

~~NIEOŻYWIONY~~ OŻYWIONY

~~MINERAŁ~~

~~TWARDY~~ NIEPODATNY NA ZMIANY

(15) UMIERAĆ

(16) PROCES, w którego wyniku pewien OŻYWIONY BYT przestaje ŻYĆ.

(17) Kamień umarł.

(19) Ożywiony, niepodatny na zmiany osobnik umarł.

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (→ KMUJ)

ZaletyTI:

- eleganckie wyjaśnienie **semantyczne**;
- wyjaśnia procesy odpowiedzialne za odczytywanie metafor odnosząc się do zwykłych mechanizmów interpretacji.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

ZaletyTI:

- eleganckie wyjaśnienie **semantyczne**;
- wyjaśnia procesy odpowiedzialne za odczytywanie metafor odnosząc się do zwykłych mechanizmów interpretacji.

- (20) Zenek i Mariola miło rozmawiali ze sobą.
Zenek i Mariola wymieniali miłe słowa.
Zenek i Mariola przerzucali się słodkimi słowami.
Zenek i Mariola słodzili sobie nawzajem.
Zenek i Mariola ćwierkali w najlepsze.

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (\rightarrow KMUJ)

Wady TI:

- proces rzutowania cech nie tworzy wszystkich metaforycznych sensów;

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (→ KMUJ)

Wady TI:

- proces rzutowania cech nie tworzy wszystkich metaforycznych sensów;

(21) Zenek to świnia.

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (→ KMUJ)

Wady TI:

- proces rzutowania cech nie tworzy wszystkich metaforycznych sensów;
- wiele metafor nie stanowi semantycznych anomalii.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Wady TI:

- proces rzutowania cech nie tworzy wszystkich metaforycznych sensów;
- wiele metafor nie stanowi semantycznych anomalii.

(22) A: Czy Kazik ma dziewczynę?

B: On jest mnichem!

(23) A: Jak Zenek radzi sobie w akademiku?

B: No, mnichem to on nie jest!

(12) A: Jak tam umizgi Zenka do Marioli?

B: Padły mury Jerycha!

B': Obrona Częstochowy trwa!

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (→ KMUJ)

Teoria skróconego porównania (→ TSP):

Metafory są porównaniami, z których usunięto stwierdzenie o podobieństwie.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Teoria skróconego porównania (\rightarrow TSP):

Metafory są porównaniami, z których usunięto stwierdzenie o podobieństwie.

(24) X jest Y .

[komentarz: termin „ Y ” użyto metaforycznie]

(25) X jest jak Y .

(24) jest semantycznie równoważne,
tj. synonimiczne z (25).

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Teoria skróconego porównania (\rightarrow TSP):

Metafory są porównaniami, z których usunięto stwierdzenie o podobieństwie.

(24) X jest Y .

[komentarz: termin „ Y ” użyto metaforycznie]

(25) X jest jak Y .

(24) jest semantycznie równoważne,
tj. synonimiczne z (25).

Np. (9') jest zachowująca znaczenie parafrazą (9):

(9) Mariola to chomik.

(9') Mariola jest jak chomik.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

Teoria skróconego porównania (→ TSP):

Np. teoria Millera (1979; zob. Levinson 2010, 175-180):

- aby *zrozumieć* metaforę, należy sprowadzić ją do formy *złożonego twierdzenia* podobnego do porównania, które stanowi podstawę jej interpretacji;

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

Teoria skróconego porównania (→ TSP):

Np. teoria Millera (1979; zob. Levinson 2010, 175-180):

- aby *zrozumieć* metaforę, należy sprowadzić ją do formy *złożonego twierdzenia* podobnego do porównania, które stanowi podstawę jej interpretacji;
- taka parafraza może być motywowana różnymi względami, tj. semantycznymi lub pragmatycznymi;
- istotne jest to, że konstrukcją takich parafraz rządzą pewne **reguły**, które **można** zaliczyć do kompetencji semantycznej (**ważne**: oryginalna teoria Millera jest psychologiczna, a nie semantyczna).

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Teoria skróconego porównania (\rightarrow TSP):

Np. teoria Millera (1979; zob. Levinson 2010, 175-180):

- aby *zrozumieć* metaforę, należy sprowadzić ją do formy *złożonego twierdzenia* podobnego do porównania które stanowi podstawę jej interpretacji.

(a) **metafory nominalne** postaci $JEST(x, y)$, np. (9).

(9) Mariola to chomik.

(25) $JEST(x, y) \rightarrow \exists F \exists G \text{ PODOBNE}(F(x), G(y))$

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Teoria skróconego porównania (\rightarrow TSP):

Np. teoria Millera (1979; zob. Levinson 2010, 175-180):

- aby *zrozumieć* metaforę, należy sprowadzić ją do formy *złożonego twierdzenia* podobnego do porównania które stanowi podstawę jej interpretacji.

(a) **metafory nominalne** postaci $JEST(x, y)$, np. (9).

(9) Mariola to chomik.

(25) $JEST(x, y) \rightarrow \exists F \exists G \text{ PODOBNE}(F(x), G(y))$

Dygresja: (25) jako reguła interpretacji
lub reguła semantyczna.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Teoria skróconego porównania (\rightarrow TSP):

Np. teoria Millera (1979; zob. Levinson 2010, 175-180):

- aby *zrozumieć* metaforę, należy sprowadzić ją do formy *złożonego twierdzenia* podobnego do porównania które stanowi podstawę jej interpretacji.

(b) **metafory predykatywne** postaci $G(x)$ lub $G(x, y)$, np.:

(26) Mariola zakrakała.

(27) Eliza przygwoździła Sułka.

(28) $G(x) \rightarrow \exists F \exists y \text{ PODOBNE}(F(x), G(y))$

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Teoria skróconego porównania (\rightarrow TSP):

Np. teoria Millera (1979; zob. Levinson 2010, 175-180):

- aby *zrozumieć* metaforę, należy sprowadzić ją do formy *złożonego twierdzenia* podobnego do porównania które stanowi podstawę jej interpretacji.

(c) metafory zdaniowe, np.:

(12) A: Jak tam umizgi Zenka do Marioli?

B: Padły mury Jerycha!

B': Obrona Częstochowy trwa!

(29) $G(y) \rightarrow \exists F \exists x \text{PODOBNE}(F(x), G(y))$

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (\rightarrow KMUJ)

Teoria skróconego porównania (\rightarrow TSP):

Słabości teorii Millera

(zinterpretowanej jako teoria semantyczna):

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Teoria skróconego porównania (\rightarrow TSP):

Słabości teorii Millera

(zinterpretowanej jako teoria semantyczna):

- predykat PODOBNE zastosowany w regułach (25), (28) i (29) jest metaforyczny;

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

Teoria skróconego porównania (→ TSP):

Słabości teorii Millera

(zinterpretowanej jako teoria semantyczna):

- predykat PODOBNE zastosowany w regułach (25), (28) i (29) jest metaforyczny;

→ zestawienia *versus* porównania;

(30) Encyklopedie są jak słowniki.

(31) Encyklopedie są jak kopalnie złota.

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (\rightarrow KMUJ)

Teoria skróconego porównania (\rightarrow TSP):

Słabości teorii Millera

(zinterpretowanej jako teoria semantyczna):

- predykat PODOBNE zastosowany w regułach (25), (28) i (29) jest metaforyczny;
- istnieją metafory, u podstaw których nie leży żadne wyczuwalne podobieństwo.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Teoria skróconego porównania (\rightarrow TSP):

Słabości teorii Millera

(zinterpretowanej jako teoria semantyczna):

- predykat PODOBNE zastosowany w regułach (25), (28) i (29) jest metaforyczny;
- istnieją metafory, u podstaw których nie leży żadne wyczuwalne podobieństwo.

(9) Mariola to chomik.

versus

(21) Zenek to świnia.

(32) Ewa to bryła lodu.

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (→ KMUJ)

Warto odróżnić:

- *kryteria* rozpoznania metafory,
- *mechanizmy* interpretacji metafory.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Warto odróżnić:

- *kryteria* rozpoznania metafory,
- *mechanizmy* interpretacji metafory.

Pragmatyczne teorie z rodziny KMUJ:

- oryginalna teoria Grice'a,
- model oferowany przez teorię pojęć *ad hoc* (\rightarrow Carston 2002),
- deflacyjna teoria metafory (Wilson & Sperber 2012),
- ... i inne.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

Warto odróżnić:

- *kryteria* rozpoznania metafory,
- *mechanizmy* interpretacji metafory.

Pragmatyczne teorie z rodziny KMUJ:

- oryginalna teoria Grice'a,
→ o tym teraz
- model oferowany przez teorię pojęć *ad hoc*
(→ Carston 2002),
- deflacyjna teoria metafory (Wilson & Sperber 2012),
- ... i inne.
→ o tym w kolejnym semestrze

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Oryginalny model Grice'a:

- formułując wypowiedź metaforyczną ostentacyjnie łamiemy maksymę jakości;
- znaczenia metaforyczne są komunikowane na poziomie implikatur konwersacyjnych.

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Oryginalny model Grice'a:

- formułując wypowiedź metaforyczną ostentacyjnie łamiemy maksymę jakości;
- znaczenia metaforyczne są komunikowane na poziomie implikatur konwersacyjnych.

(22) A: Czy Kazik ma dziewczynę?

B: On jest mnichem!

(9) Mariola to chomik.

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (→ KMUJ)

Oryginalny model Grice'a:

- formułując wypowiedź metaforyczną ostentacyjnie łamiemy maksymę jakości;
- znaczenia metaforyczne są komunikowane na poziomie implikatur konwersacyjnych.

zastrzeżenie 1:

- nie tylko metafory łamią ostentacyjnie maksymę jakości;

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

Oryginalny model Grice'a:

- formułując wypowiedź metaforyczną ostentacyjnie łamiemy maksymę jakości;
- znaczenia metaforyczne są komunikowane na poziomie implikatur konwersacyjnych.

zastrzeżenie 1:

- nie tylko metafory łamią ostentacyjnie maksymę jakości;

(33) Nie mam już męża!

(34) Wszystkie ładne dziewczyny kochają marynarzy.

(35) Jak zwykle wspaniałe warunki narciarskie!

2. Koncepcja metaforycznych użycj języka (\rightarrow KMUJ)

Oryginalny model Grice'a:

- formułując wypowiedź metaforyczną ostentacyjnie łamiemy maksymę jakości;
- znaczenia metaforyczne są komunikowane na poziomie implikatur konwersacyjnych.

zastrzeżenie 2:

- niektóre metafory wiążą się ze złamaniem innych maksym;

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (\rightarrow KMUJ)

Oryginalny model Grice'a:

- formułując wypowiedź metaforyczną ostentacyjnie łamiemy maksymę jakości;
- znaczenia metaforyczne są komunikowane na poziomie implikatur konwersacyjnych.

zastrzeżenie 2:

- niektóre metafory wiążą się ze złamaniem innych maksym;

(12) A: Jak tam umizgi Zenka do Marioli?

B: Padły mury Jerycha!

(23) A: Jak Zenek radzi sobie w akademiku?

B: No, mnichem to on nie jest!

2. Koncepcja metaforycznych użyc języka (→ KMUJ)

Oryginalny model Grice'a:

- formułując wypowiedź metaforyczną ostentacyjnie łamiemy maksymę jakości;
- znaczenia metaforyczne są komunikowane na poziomie implikatur konwersacyjnych.

zastrzeżenie 3:

- dziwna kategoria „niby mówienia”
(ang. *making as if to say*)
oraz znaczenie wtórne bez pierwotnego.

Warto znać:

- teorię metafor pojęciowych;
- interakcyjną teorię metafor, w tym jej zalety i wady;
- teorię metafor jako skróconego porównania, w tym jej zalety i wady;
- Grice'a ujęcie znaczenia metaforycznego jako implikatury niestandardowej.